

J.D. Vance

Una família americana

Traducció d'Albert Torrecasana

Pròleg de Jordi Graupera

1

COM GAIREBÉ tots els nens petits, em vaig aprendre de memòria l'adreça de casa perquè, si un dia em perdia, pogués dir a un adult on m'havia de portar. A la guarderia, quan la senyoreta em preguntava on vivia, jo recitava l'adreça d'una tirada, tot i que la meva mare canviava sovint de domicili, per raons que quan era petit se m'escapaven. Avui dia encara distingeixo sempre entre «la meva adreça» i «casa meva». La meva adreça és on passava una bona part del temps amb la mare i la meva germana, fos on fos. Però casa meva no canviava mai: era la casa de la meva besàvia, a la vall, a Jackson, Kentucky.

Jackson és un poble d'uns sis mil habitants situat al cor de la comarca del carbó del sud-est de Kentucky. Dir-ne *ciutat* seria una mica agosarat: hi ha un jutjat, uns quants restaurants —la majoria dels quals, franquícies de menjar ràpid— i algunes botigues i negocis. Gairebé tothom viu a les muntanyes que envolten l'autopista 15 de Kentucky, en càmpings per a caravanes, en habitatges de protecció oficial, petites granges i cases en plena muntanya com la que serveix d'escenari dels records més entranyables de la meva infantesa.

Els jacksonians saluden tothom, estan disposats a interrompre els seus passatemps preferits per treure el cotxe d'un desconegut de la neu, i —sense excepció— aturen els cotxes, en baixen i adopten la posició de ferms quan passa un seguici fúnebre. Va ser precisament aquesta pràctica la que em va fer ser conscient que tant Jackson com la seva gent tenen alguna cosa especial. «Com és», li vaig preguntar a l'àvia —a qui tots anomenàvem *mamaw*—, «com és que tothom s'ha aturat davant del cotxe fúnebre?». «Perquè som gent dels turons, rei. I respectem els nostres morts».

Els meus avis se'n van anar de Jackson a final dels anys quaranta i van pujar la família a Middletown, Ohio, on jo vaig créixer més endavant. Però fins que vaig tenir dotze anys, vaig passar els estius i una gran part de la resta de l'any a Jackson. Hi anava de visita amb la mamaw, que hi volia veure els amics i la família, sempre conscient que el temps reduïa la llista de les persones que més estimava. I a mesura que el temps transcorria, els nostres viatges tenien sobretot un objectiu: vetllar per la mare de la mamaw, a qui tots anomenàvem *mamaw Blanton* (per distingir-la, encara que fos d'una manera una mica confusa, de la mamaw). Ens quedàvem amb la mamaw Blanton a casa seva, on havia viscut d'ençà que el seu marit havia anat a combatre els japonesos al Pacífic.

La casa de la mamaw Blanton, encara que no fos gran ni luxosa, era el meu lloc preferit del món. Tenia tres dormitoris. A la part del davant hi havia un petit porxo amb un gronxador, i un pati espaiós que arribava fins a una muntanya per un costat i fins a la capçalera de la vall per l'altre. Malgrat que la mamaw Blanton posseïa algunes terres, gairebé totes estaven ocupades per una malesa frondosa i inhabitable. Al darrere no hi havia cap pati pròpiament dit, però sí que hi començava un preciós vessant muntanyós, arbrat i rocallós. Sempre hi havia la vall i el rierol que

hi corria; com a pati del darrere n'hi havia prou i de sobres. Tots els nens dormíem a la mateixa habitació del primer pis: un baracó amb deu o dotze llits on els meus cosins i jo jugàvem fins ben entrada la nit, fins que l'àvia, irritada, ens ficava la por al cos perquè ens adormíssim.

Les muntanyes del voltant eren el paradís per a un nen, i jo hi passava moltes hores aterrint la fauna dels Apalatxes: cap tortuga, serp, granota, peix o esquirol no estava segur del tot. Corria per aquell paisatge amb els meus cosins sense ser conscient de la pobresa patent o de la deteriorada salut de la mamaw Blanton.

En un sentit més profund, Jackson era el lloc que ens pertanyia a la meva germana, a la mamaw i a mi. Ohio m'encantava, però era ple de records dolorosos. A Jackson, jo era el nét de la dona més dura que coneixien i del mecànic de cotxes més traçut del poble; a Ohio, en canvi, era el fill abandonat d'un home que jo amb prou feines coneixia i d'una dona que m'hauria estimat més no conèixer. La mare només visitava Kentucky amb motiu de la trobada familiar anual o per assistir a algun funeral, i quan hi anava la mamaw s'assegurava que no hi portés cap drama. A Jackson estava prohibit cridar, barallar-se o pegar a la meva germana, i sobretot, com deia la mamaw, «res d'homes». La mamaw no podia sofrir els variats interessos amorosos de la mare i no permetia que cap d'ells trepitgés Kentucky.

A Ohio, jo havia adquirit una habilitat especial en el tracte de diverses figures paternes. Amb l'Steve, que estava immers en la crisi de la mitjana edat i duia una arracada per demostrar-ho, jo feia veure que les arracades eren genials, fins al punt que li va semblar convenient que a mi també em foradessin l'orella. Amb en Chip, un agent de policia alcohòlic que descrivia la meva arracada com un senyal d'«amanerament», em vaig tornar insensible i m'encantaven els cotxes patrulla. Amb en Ken, un paio

estrany que va demanar a la mare que s'hi casés el tercer dia de relació, vaig ser un germà amable per als seus dos fills. Però en el fons cap d'aquelles coses no era veritat. Jo detestava les arracades i els cotxes patrulla, i també sabia que al cap d'un any els fills d'en Ken ja haurien desaparegut de la meva vida. A Kentucky no havia de fer veure que era algú altre, perquè els únics homes de la meva vida —els germans i els cunyats de l'àvia— ja em coneixien. Volia que se sentissin orgullosos de mi? Per descomptat. Però no perquè fes veure que em queien bé; a ells els estimava de debò.

El més vell i mesquí dels homes Blanton era l'oncle Teaberry, que tenia aquest sobrenom pel gust de xiclet que més li agradava: el de te de la muntanya. L'oncle Teaberry, com el seu pare, va servir als *marines* durant la Segona Guerra Mundial. Com que es va morir quan jo tenia quatre anys, només en conservo dos records reals. En el primer, corro per salvar la vida i l'oncle Teaberry m'empaita empunyant una navalla automàtica mentre m'assegura que si m'inxampa em tallarà l'orella dreta i la donarà als gossos perquè se la cruspeixin. Llavors salto als braços de la mamaw Blanton i aquell joc esfereïdor s'acaba. Malgrat tot, jo sé que l'estimava, perquè el segon record que en conservo és l'enrabiada monumental que vaig agafar perquè no em deixaven visitar-lo al llit de mort, fins al punt que l'àvia es va veure obligada a posar-se una bata d'hospital perquè m'hi amagués a sota i em colés a l'habitació. Em recordo aferrat a ella sota la bata d'hospital, però no recordo cap comiat.

El següent era l'oncle Pet. L'oncle Pet era un home alt amb un enginy mordaç i un sentit de l'humor obscè. Era el Blanton que se n'havia sortit més bé econòmicament; se'n va anar de casa de molt jove i va engegar un seguit d'empreses en el ram de la fusteria i la construcció que li van generar prou diners per dedicar el temps lliure a criar cavalls de curses. Semblava el

Blanton més amable, tenia l'encant afable d'un empresari d'èxit. Però aquest encant ocultava un temperament iracund. Una vegada, quan un camioner va lliurar uns subministraments a una de les empreses de l'oncle Pet, va dir al meu vell oncle hillbilly: «Descarrega això ara mateix, fill de puta». L'oncle Pet es va prendre el comentari al peu de la lletra. «Dient això estàs titllant de meuca la meva mare estimada, que ja és gran, de manera que et demano sisplau que vagis més amb compte a l'hora de parlar». Quan el camioner —que anomenaven *Big Red* per la corpulència i pel color dels cabells— va repetir l'insult, l'oncle Pet va fer el que qualsevol empresari racional hauria fet: va fer baixar l'home del camió d'una estrebada, el va atonyinar fins a deixar-lo inconscient i li va recórrer el cos amb una serra elèctrica. En *Big Red* va estar a punt de morir dessagnat, però el van portar corrents a l'hospital i va sobreviure. L'oncle Pet no va anar a la presó. Segons sembla, en *Big Red* també era un home dels Apalatxes i no va voler informar la policia de l'episodi ni interposar cap denúncia. Sabia el que significava insultar la mare d'un home.

Segurament, l'oncle David era l'únic dels germans de la mamaw que no donava importància a aquesta cultura de l'honor. Era un vell rebel amb els cabells llargs i deixats anar, una barba fins i tot més llarga, i una predilecció per tot el que no fossin les normes, la qual cosa podia explicar per què, quan li vaig descobrir la planta de marihuana gegant que tenia al pati del darrere de la casa vella on vivia, ni tan sols va fer l'esforç de justificar-se. Sorprès, li vaig preguntar què pensava fer amb aquella droga il·legal. Ell va treure uns papers de fumar i un encenedor, i m'ho va ensenyar allà mateix. Jo tenia dotze anys. Sabia que si la mamaw se n'assabentava, el mataria.

I a mi la situació em feia por precisament perquè, segons una llegenda familiar, la mamaw havia estat a punt de matar un

home. Quan la mamaw tenia uns dotze anys, va sortir de casa i va veure dos homes que carregaven la vaca de la família —una possessió preuada en un món sense aigua potable— al darrere d'un camió. Llavors la mamaw va entrar corrents a casa, va agafar un rifle i va disparar unes quantes vegades. Un dels homes va caure a terra —a causa d'un tret a la cama— i l'altre va pujar al camió d'un salt i va arrencar amb un xerric de pneumàtics. L'aspirant a lladre amb prou feines es podia arrossegar, de manera que la mamaw se li va acostar i li va posar la boca del canó arran de cap amb la intenció d'enllestir la feina. Afortunadament per a ell, l'oncle Pet hi va intervenir. El primer assassinat confirmat de la mamaw hauria d'esperar fins a un altre dia.

Fins i tot sabent que la mamaw era una boja armada, se'm fa difícil creure aquesta història. He interrogat uns quants membres de la família i n'hi ha si fa no fa la meitat que no han sentit mai la història. La part que em crec és que hauria liquidat l'home si algú no l'hi hagués impedit. Detestava la deslleialtat i la pitjor de totes era la traïció de classe. Cada vegada que robaven una bicicleta del nostre porxo (tres cops, segons els meus càlculs), li obrien el cotxe, li agafaven xavalla o li pispaven un paquet, m'ho deia com un general que ordena als soldats que marxïn: «No hi ha res més mesquí que un pobre que roba a altres pobres. La vida ja és prou complicada tal com és. No cal que ens la compliquem més els uns als altres».

El més jove de tots els nois Blanton era l'oncle Gary. Era el petit de la família i un dels homes més amables que he conegut. L'oncle Gary se'n va anar de casa de ben jove i va fundar una pròspera empresa de teulades a Indiana. Bon marit i més bon pare, sempre em deia: «Estem orgullosos de tu, vell Jaydot», cosa que em feia estarrufar. Era el meu preferit, l'únic germà Blanton que no m'amenaçava dient-me que em clavaria una guitza al cul o que m'arrencaria una orella.

L'àvia també tenia dues germanes més petites, la Betty i la Rose. Jo me les estimava molt, però la meva obsessió eren els homes Blanton. M'asseia entre ells i els suplicava que m'expliquessin anècdotes una vegada i una altra. Aquells homes eren els guardians de la tradició oral de la família, i jo era el millor alumne que tenien.

Una bona part d'aquella tradició no era, ni de bon tros, adequada per a un nen. Gairebé tota contenia la mena de violència que hauria de portar la gent a la presó. Una gran part es concentrava en els motius pels quals el comtat on era Jackson —Breathitt— s'havia guanyat el sobrenom al·literatiu de Bloody Breathitt ('el sagnant Breathitt'). Hi havia diverses explicacions, però totes coincidien en un fet: els habitants de Breathitt detestaven certes coses i no els calia la llei per desfer-se'n.

Una de les històries sanguinàries més habituals de Breathitt girava al voltant d'un home gran del poble que havien acusat de la violació d'una noia. La mamaw em va dir que, pocs dies abans del judici, van trobar l'individu en qüestió estirat de bocaterrosa al llac del poble amb setze ferides de bala a l'esquena. Les autoritats no van investigar mai el crim i l'únic comentari sobre el succés va sortir a la premsa local el matí en què van descobrir el cadàver. En una admirable demostració d'instint periòdic, el diari publicava la informació següent: «Troben un home mort. Tot apunta al joc brut». «Joc brut?», va exclamar l'àvia. «Ja ho pots ben dir, redéu. Bloody Breathitt ha liquidat aquest fill de puta».

O també hi va haver el dia en què l'oncle Teaberry va sentir que un jove reiterava el desig de «menjar-se-li les calces», amb referència a la peça de roba interior de la seva germana (la meva mamaw). L'oncle Teaberry va conduir fins a casa, va agafar unes calces de la mamaw i va obligar el jove —a punta de navalla— a ingerir la peça en qüestió.

Es podria arribar a la conclusió que provinc d'un clan de sonats. Però aquestes històries em feien sentir membre de la reiallesa hillbilly, perquè eren històries clàssiques del bé contra el mal, i la meva gent era al bàndol correcte. La meva gent era extrema, però extrema al servei d'alguna cosa: defensar l'honor d'una germana o assegurar-se que un delinqüent pagava pels delictes comesos. Els homes Blanton, com el gallinarsot que era la seva germana, aquella a qui jo anomenava *mamaw*, s'encarregaven de fer complir la justícia hillbilly, i per a mi eren els millors.

Malgrat les seves virtuts, o potser a causa d'aquestes virtuts, els homes Blanton tenien vicis de tota mena. I uns quants d'aquests vicis van deixar un rastre de fills desatesos, dones enganyades o totes dues coses alhora. Jo ni tan sols els coneixia gaire a fons: només els veia amb motiu de les grans reunions familiars o durant les vacances. Però els estimava i els tenia en un pedestal. Una vegada, vaig sentir que la mamaw explicava a la seva mare que jo estimava els homes Blanton perquè, encara que per la meva vida haguessin passat moltes figures paternes, els homes Blanton sempre hi eren. És una afirmació que sens dubte té un punt de veritat. Tot i així, sobretot els homes Blanton eren l'encarnació dels turons de Kentucky, i jo els estimava perquè estimava Jackson.

A mesura que em feia gran, la meva fal·lera pels homes Blanton es va esvaïr fins a convertir-se en afecte, de la mateixa manera que la imatge que tenia de Jackson com una mena de paradís va madurar. Sempre pensaré en Jackson com si fos casa meva. Té una bellesa incommensurable. Quan les fulles canvien de color a l'octubre, sembla que totes les muntanyes del poble cremin. Però, malgrat la bellesa i els bonics records que en guardo, Jackson és un lloc molt dur. Jackson em va ensenyar que la «gent dels turons» i la «gent pobra» normalment són la

mateixa. A casa de la mamaw Blanton, menjàvem ous remenats, pernil, patates rosses i galetes per esmorzar; entrepans de mortadella fregida per dinar i sopa de mongetes i pa de blat de moro per sopar. Moltes famílies de Jackson no podien dir el mateix, i ho sabia perquè, a mesura que em feia gran, sentia els adults que parlaven dels pobres nens del barri que es morien de gana i de les maneres com el poble els podia ajudar. La mamaw em protegia del pitjor de Jackson, però no es pot tenir la realitat a ratlla per sempre.

En un viatge recent a Jackson, em vaig aturar a la vella casa de la mamaw Blanton, on ara viuen en Rick, un cosí segon meu, i la seva família. Vam parlar de fins a quin punt havien canviat les coses. «Han arribat les drogues», em va comentar en Rick. «I a ningú no li interessa conservar la feina». Vaig desitjar que la meva estimada vall hagués evitat el pitjor i vaig demanar als fills d'en Rick que m'acompanyessin a fer un tomb per la rodalia. A tot arreu vaig veure els pitjors indicis de la pobresa dels Apalatxes.

En part, aquests indicis eren tan descoratjadors com este-reotipats: cabanyes decrepites que es podrien, gossos de carrer que buscaven menjar a la desesperada i mobles vells abandonats a la gespa dels patis. També n'hi havia de molt més inquietants. Mentre passàvem pel davant d'una caseta de dues habitacions, vaig veure uns ulls espantats que em miraven des de darrere les cortines de la finestra d'un dormitori. Allò em va despertar la curiositat, m'hi vaig fixar amb més deteniment i vaig comptar pel cap baix vuit parells d'ulls que m'observaven des de tres finestres diferents amb una combinació inquietant de por i anhel. Al porxo del davant hi havia un home prim que no devia tenir més de trenta-cinc anys i feia tot l'efecte de ser el cap de família. Uns quants gossos rabiosos, desnodrits i encadenats protegien els mobles esbarriats pel pati erm. Quan vaig

preguntar al fill d'en Rick com es guanyava la vida aquell pare jove, em va contestar que no tenia feina i que n'estava orgullós. «Són mala gent», va afegir. «Mirem d'esquivar-los».

Aquella casa podria ser un cas extrem, però diu moltes coses de la vida dels habitants dels turons de Jackson. Gairebé un terç de la localitat viu en la pobresa, una xifra que inclou si fa no fa la meitat dels nens. I el percentatge no inclou l'àmplia majoria dels habitants de Jackson que ronden el llindar de la pobresa. S'ha propagat una epidèmia d'addicció als fàrmacs receptats. Les escoles públiques són tan dolentes que no fa gaire l'estat de Kentucky en va assumir el control. No obstant això, els pares envien els fills a aquestes escoles perquè amb prou feines els sobren diners, i és preocupant la poca freqüència amb què l'institut envia alumnes a la universitat. La gent no està bé de salut i, sense l'ajut del govern, no pot accedir a tractaments per als mals més habituals. Però el més important de tot és que s'hi conformen: es resisteixen a obrir la vida als altres per la senzilla raó que no volen ser jutjats.

El 2009, ABC News va emetre un reportatge sobre l'Amèrica dels Apalatxes, en el qual es destacava un fenomen conegut a la contrada com a «Mountain Dew mouth» ('boca Mountain Dew'), que no és altra cosa que els dolorosos problemes dentals dels infants, provocats, per norma general, per un excés de refrescos ensucrats, com el que servia per batejar el mal. En aquest programa d'ABC, ensenyaven un reguitzell d'històries de nens dels Apalatxes immersos en la pobresa i en penalitats de tota mena. El reportatge va ser molt seguit a la regió, però va ser rebut amb un menyspreu absolut. La reacció més estesa va ser: «No n'heu de fer res». «Segurament és la cosa més ofensiva que he sentit mai i us hauria de caure la cara de vergonya a tots, incloent-hi ABC», va escriure un comentarista d'internet. Un altre va afegir: «Us hauria de fer vergonya reforçar

aquests estereotips falsos tan antics i no oferir un retrat més fidedigne dels Apalatxes. Aquesta és una opinió compartida per molts residents dels pobles rurals de les muntanyes amb qui he coincidit».

Jo sabia tot això perquè la meva cosina va entrar a Facebook per silenciar els crítics tot apuntant que l'única esperança per canviar els problemes de la regió consistia a reconèixer-los. La posició de l'Amber és única per comentar els problemes dels Apalatxes: a diferència de mi, ella va passar tota la infantesa a Jackson. Va ser una estrella acadèmica a l'institut i més tard va obtenir un títol universitari: el primer aconseguit per un membre del seu nucli familiar. Va veure el pitjor de la pobresa de Jackson en primera persona i s'hi va sobreposar.

La reacció irada reforça la literatura acadèmica sobre els nord-americans dels Apalatxes. En un article del desembre del 2000, els sociòlegs Carol A. Markstrom, Sheila K. Marshall i Robin J. Tyron van arribar a la conclusió que l'evasió i els castells a l'aire com a mètode per afrontar la realitat «predeien la resiliència d'una manera significativa» entre els adolescents dels Apalatxes. L'article insinua que els hillbillies aprenen des de molt joves a afrontar les veritats incòmodes evitant-les o fingint que hi ha veritats millors. Aquesta tendència pot derivar en la resiliència psicològica, però també dificulta que els habitants dels Apalatxes s'observin amb una mirada franca.

Tendim a exagerar i a subestimar, a glorificar el que és bo i a fer cas omís del que tenim de dolent. Vet aquí el motiu pel qual els habitants dels Apalatxes van reaccionar amb tanta contundència a una anàlisi honesta d'una part dels seus estrats més pobres. És la mateixa raó per la qual jo sentia adoració pels homes Blanton, i la mateixa raó per la qual em vaig passar els primers divuit anys de vida fent com si tothom —menys jo— fos un problema.

La veritat és dura i les veritats més dures per als habitants dels turons són les que s'han de dir a ells mateixos. Jackson, sense cap mena de dubte, és ple de persones encantadores, però també és un niu de drogoaddictes i, com a mínim, hi ha un home que ha tingut prou temps per engendrar vuit fills però gens per mantenir-los. És un lloc indiscutiblement bonic, però la seva bellesa queda eclipsada pels residus i les deixalles escampades pel camp. La gent és treballadora, a excepció, no cal dir-ho, de les moltes persones que reben cupons de menjar i que no tenen gaire interès en la feina honrada. Jackson, com els homes Blanton, és ple de contradiccions.

Les coses han empitjorat tant que l'estiu passat el meu cosí Mike, després d'enterrar la seva mare, el primer pensament que va tenir va ser vendre la casa de la difunta. «Jo no hi puc viure i no la puc deixar desatasa», va adduir. «Els ionquis la saquejaran». Jackson sempre ha estat pobre, però mai no havia estat un lloc on un home tingués por de deixar sense vigilància la casa de la seva mare. El lloc que considero casa meua ha fet un gir preocupant.

Si hi ha la temptació de jutjar aquests problemes com la preocupació específica d'uns pagerols que viuen al cul del món, només cal donar una ullada a la meua vida per adonar-se que les penúries de Jackson han esdevingut majoritàries. Arran de la migració massiva des de les regions més pobres dels Apalatxes fins a llocs com Ohio, Michigan, Indiana, Pennsilvània i Illinois, els valors hillbillies s'han estès àmpliament, juntament amb els mateixos hillbillies. De fet, a Middletown, Ohio (on vaig créixer), els immigrants de Kentucky i els seus fills són tan nombrosos que, quan érem petits, en to de befa, en dèiem «Middletucky».

Els meus avis es van desarrelar del Kentucky real i es van establir a Middletucky a la recerca d'una vida millor, i en alguns

aspectes la van trobar. En d'altres, en canvi, mai no van acabar de fugir del tot. L'addicció a les drogues que assola Jackson ha afectat la seva filla gran durant tota la vida adulta. I encara que la boca Mountain Dew sigui especialment greu a Jackson, els meus avis també la van haver de combatre a Middletown: jo tenia nou mesos la primera vegada que la mamaw va veure que la mare em posava Pepsi al biberó. Els pares virtuosos escassegen a Jackson, però també en la vida dels néts dels meus avis. La gent ha maldat durant dècades per tocar el dos de Jackson; ara malden per fugir de Middletown.

Encara que els problemes puguin començar a Jackson, el que ja no és clar és on s'acaben. Tanmateix, del que em vaig adonar fa molts anys, mentre observava aquell seguici fúnebre amb la mamaw, és que sóc una persona dels turons. Com també ho és una bona part de la classe treballadora blanca nord-americana. I als que som dels turons la vida no ens ha somrigut gaire.